

บทความปกิณกะ

เครือข่ายสังคมออนไลน์ : ประโยชน์และโทษ Social Networking : benefits and Bad effect

โชติมา วัฒนะ¹

บทคัดย่อ

เครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือ Social Networking เป็นเทคโนโลยีที่เข้ามามีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องของการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร ในบทความนี้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์ พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนไทย ประโยชน์และผลกระทบของเครือข่ายสังคมออนไลน์ รวมถึงข้อควรปฏิบัติและควรระวังในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักกับเครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้น สามารถเลือกใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างถูกวิธี เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบตามมาในภายหลัง

คำสำคัญ: เครือข่ายสังคมออนไลน์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

¹อาจารย์ประจำ, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

Abstract

Social Networking is technology on Web 2.0 and technology that plays a large role in society. Help to access data, news, information and communications. The article presents the concept of social networking, type of social networking, behavior of exposure to information on social networks, benefits and effect of social networking and following and be careful about using social networks. Can use accurate for not to be affected later on.

Keywords: social networking, information technology, Internet network

บทนำ

เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือสังคมที่เชื่อมโยงผู้คนไว้ด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดเครือข่ายสังคม ที่ทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เป็นสังคมที่มีการทำกิจกรรมร่วมกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเน้น การมีส่วนร่วมของผู้ใช้ ซึ่งหากพูดถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ไม่มีใครที่ไม่รู้จักและไม่มีใคร ปฏิเสธได้ว่าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันไปแล้ว ตั้งแต่ตื่นนอน เดินทางไปทำงาน เวลารว่าง หรือ แม้กระทั่งก่อนเข้านอน ในสังคมได้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์กันแทบทั้งสิ้น จนกลายเป็นกระแสสังคม กัมมหน้า (วิชัย เทียนถาวร, 2559) ซึ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อินสตาแกรม (Instagram) เป็นต้น ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การเข้าถึงเครือข่ายสังคม ออนไลน์ทำได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของคนไทยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์มากขึ้นเรื่อยๆ จากปีที่ผ่านมา (กองบังคับการปราบปรามการ กระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี, 2559) จากการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2559 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าแนวโน้มการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ในช่วงระยะเวลา 5 ปี ระหว่างปี 2555-2559 พบว่า กลุ่มที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มเยาวชน แต่พบว่าการขยายตัวไปยัง กลุ่มเด็กและผู้สูงอายุมากขึ้นด้วย โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ถูกเข้าไปใช้งานบ่อยครั้งมากที่สุด คือ เฟสบุ๊ก (Facebook) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) ซึ่งก่อให้เกิดเครือข่ายสังคมออนไลน์ขนาดใหญ่ ที่มีข้อมูลข่าวสารที่มากมายและยากที่จะกลั่นกรองข้อมูล ซึ่งผู้ใช้ส่วนใหญ่ไม่ได้พิจารณาเนื้อหาของข้อมูล ข่าวสารว่ามีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด ทำให้เกิดผลกระทบต่อการกลั่นกรองสารสนเทศและการแบ่งปัน ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคมออนไลน์

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) เป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยี Web 2.0 ที่ทำให้อินเทอร์เน็ตมีศักยภาพในการใช้งานมากขึ้น สามารถอนุญาตให้แต่ละบุคคลเข้าถึง แลกเปลี่ยน สร้างเนื้อหาและสื่อสาร ข้อมูลข่าวสาร รูปภาพ วิดีโอ รวมถึงการเขียนข้อความ การแนะนำและการแสดงความคิดเห็นต่างๆ กับบุคคลอื่นๆ ซึ่งอยู่ในรูปแบบต่างๆ ผ่านเครือข่ายออนไลน์โดยสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร หรือผู้รับสารด้วยกันเอง ผ่านเครือข่ายทางสังคมระหว่างกัน เน้นให้ผู้ใช้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ (Co-Creation) ลงบนเว็บไซต์ร่วมกันและสามารถโต้ตอบกับข้อมูลที่อยู่บนเว็บไซต์ได้ (Interactivity) มีลักษณะเป็น Dynamic Web ที่ผู้ใช้สามารถสร้างเนื้อหา (Content) แลกเปลี่ยนและกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อแบ่งปันถึงกันได้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นยุคของการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงการรับส่งอีเมล (E-mail) รูปภาพหรือการดาวน์โหลดข้อมูลผ่าน Search Engine หรือเว็บบอร์ด (Web Board) ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเท่านั้น เทคโนโลยี Web 2.0 ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ใช้ เน้นให้ผู้ใช้ที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารได้มีส่วนร่วม ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และกลุ่มบุคคลมากยิ่งขึ้น เพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ หรือการสื่อสารของหน่วยงานราชการ ตลอดจนองค์กรต่างๆ จนเกิดเป็นเครือข่ายทางสังคม (Social Network) บนโลกที่สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ช่วยให้การเชื่อมโยงและส่งต่อข้อมูลต่างๆ รวมไปถึงการติดต่อสื่อสารกันจากทั่วทุกมุมโลกได้อย่างรวดเร็ว กลายเป็นสังคมเสมือนจริง (Virtual Communities) ที่อยู่บนโลกอินเทอร์เน็ต (เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, 2552, ภาณุวัฒน์ กองราช, 2554)

ประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์

เครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบันที่ให้บริการสามารถแบ่งประเภทตามขอบเขตการใช้งานและวัตถุประสงค์ของการใช้งาน ซึ่งแบ่งได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้ (Williamson 2013: p. 9, พงษ์พิพัฒน์ สายทอง, 2557, พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, 2554, แสงเดือน ผ่องพูน, 2556)

1. Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ใช้สำหรับการสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล จนเกิดเป็นกลุ่มสังคม (Social Community) ที่ร่วมกันพูดคุย แลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อความ รูปภาพ หรือภาพเคลื่อนไหว โดยที่บุคคลอื่น สามารถเข้ามาแสดงความรู้สึก แสดงความเห็น แบ่งปันต่อ หรือได้ตอบการสนทนาได้ เช่น Facebook, Instagram เป็นต้น
2. Weblogs หรือ Blogs คือ สื่อส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น บันทึกส่วนตัว การเผยแพร่ผลงาน ในหลายด้านที่สามารถสื่อสารถึงกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน

โดยสามารถแบ่งปันให้กับบุคคลอื่น ๆ โดยผู้รับสารสามารถเข้าไปอ่าน หรือแสดงความคิดเห็น เช่น Bloggang, Blogger, Oknation เป็นต้น

3. Micro Blogging และ Micro Sharing คือเว็บไซต์ที่ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป สำหรับให้ผู้ใช้บริการเขียนข้อความสั้นๆ (Short Message Service) ประมาณ 140 ตัวอักษร เพื่อแสดงสถานะ หรือแจ้งข่าวสารต่างๆ ให้แก่กลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้เขียนและผู้อ่านเข้าใจข้อความนั้นๆ ง่ายขึ้น และเพื่อเชื่อมต่อกับกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันได้ การติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้จะมีลักษณะปัจจุบัน (Real time) ในการติดต่อสื่อสารในเวลาตรงกัน เช่น Twitter เป็นต้น

4. Media Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เน้นให้บริการเกี่ยวกับการฝากรูปภาพหรือวิดีโอ โดยผู้ใช้บริการสามารถอัปโหลดและดาวน์โหลดรูปภาพเพื่อนำมาใช้งานได้ ที่สำคัญนอกเหนือจากผู้ใช้บริการจะสามารถแบ่งปันรูปภาพและวิดีโอให้แก่ผู้อื่น ยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อเสนอขายภาพที่ตนเองนำเข้าไปฝากได้อีกด้วย เช่น Flickr, Vimeo, Youtube, Instagram, Pinterest เป็นต้น

5. Wikis เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นแหล่งรวบรวมรวบรวมข้อมูลหรือความรู้ ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่อาจเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง โดยสามารถเขียนหรือแก้ไขข้อมูลได้อย่างอิสระ เช่น Wikipedia, Google Earth, diggZy Favorites Online เป็นต้น

6. Discuss, Review และ Opinion เป็นเว็บไซต์หรือกลุ่มจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ใช้สามารถแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะได้ โดยแบ่งเป็นกลุ่มส่วนตัวหรือเป็นสาธารณะได้ เช่น Pantip, Yahoo!Answer, Epinions, Moutshut, Yelp เป็นต้น

7. Online Multiplayer Gaming Platform หรือ เกมออนไลน์ที่มีผู้เล่นหลายคนเป็นเว็บไซต์ที่เสนอรูปแบบการเล่นเกมส์ออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อสื่อสารระหว่างกันในลักษณะโลกเสมือนจริงสามารถเล่นได้คนเดียวหรือเป็นกลุ่ม เช่น Second life, World of Warcraft เป็นต้น

พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนไทยในปัจจุบัน

ปัจจุบันการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนไทยมีจำนวนมากขึ้นตามลักษณะการใช้งาน รวมถึงตัวสื่อสังคมออนไลน์เองที่มีจำนวนหลากหลายและเข้าถึงได้ง่ายดาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ที่ให้บริการภาพเคลื่อนไหวหรือสื่อโสตทัศน (Multimedia) ได้แก่ ยูทูบ (YouTube) เดลิโมชัน (Dailymotion) เป็นต้น หรือสื่อสังคมออนไลน์ที่มาในรูปแบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ขนาดใหญ่ ได้แก่ เฟสบุ๊ก (Facebook)

ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นต้น หรือสื่อสังคมออนไลน์ที่มีลักษณะโต้ตอบกันผ่านแชท (Chat) ที่เรียกว่า Instant messages ได้แก่ ไลน์ (Line) วีแชท (WeChat) เป็นต้น

จากสถิติพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทย ปี 2559 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2559) แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนไทย เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา โดยสื่อสังคมออนไลน์ที่ถูกนิยมใช้มากที่สุดในปี 2559 คือ ยูทูบ (YouTube) ร้อยละ 97.23 รองลงมาคือ เฟสบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) ร้อยละ 94.8 และ 94.6 ตามลำดับ ซึ่งกลุ่มผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากที่สุดคือกลุ่มอายุระหว่าง 15 - 29 ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละมากกว่า 98 รองลงมาคือกลุ่มอายุระหว่าง 0-14 ปี และกลุ่มอายุระหว่าง 30 - 50 ปี ตามลำดับ และอ้างอิงจากสถิติการใช้ Digital Social และ Mobile Media ของประเทศไทยปี 2559 โดยไม่แบ่งช่วงอายุของผู้ใช้งาน พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่ถูกเข้าไปใช้งานบ่อยครั้งมากที่สุด คือ เฟสบุ๊ก (Facebook) รองลงมาคือ ไลน์ (Line) และ เฟสบุ๊ก เมสเซนเจอร์ (Facebook Messenger) ตามลำดับ (It24Hrs, 2559, กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี, 2559, We are social, 2016)

จากสถิติข้างต้นสังเกตได้ว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของไทยเน้นไปในด้านความบันเทิง และการติดต่อสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ โดยสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยม และถูกกล่าวถึงในสถิติต่างๆ คือเฟสบุ๊ก (Facebook) ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายดาย เข้าถึงได้ทุกเพศ ทุกวัย และในปัจจุบันสมาร์ทโฟน (Smartphone) เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน ยิ่งทำให้ช่วยอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ง่ายยิ่งขึ้น การรับรู้ และการส่งต่อข่าวสารต่างๆ ก็ทำได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น ทำให้ข่าวสารกระจายวงกว้างไปได้อย่างรวดเร็ว

ประโยชน์ของเครือข่ายสังคมออนไลน์

ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อาจมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่โดยรวมแล้วการนำเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้นั้นเพื่อช่วยในเรื่องของการสื่อสาร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้แก่ผู้ใช้ ซึ่งประโยชน์ของสังคมออนไลน์มีดังนี้ (อรนัน คำภา, 2013)

1. สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้
2. เป็นคลังข้อมูลความรู้ขนาดย่อมเพราะเราสามารถเสนอและแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ หรือตั้งคำถามในเรื่องต่างๆ เพื่อให้บุคคลอื่นที่สนใจหรือมีคำตอบได้ช่วยกันตอบ

3. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น สะดวกและรวดเร็ว
4. เป็นสื่อในการนำเสนอผลงานของตัวเอง เช่น งานเขียน รูปภาพ วิดีโอต่างๆ เพื่อให้ผู้อื่นได้เข้ามา รับชมและแสดงความคิดเห็น
5. ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ หรือบริการลูกค้าสำหรับบริษัทและองค์กรต่างๆ ช่วย สร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้า
6. ช่วยสร้างผลงานและรายได้ให้แก่ผู้ใช้งาน เกิดการจ้างงานแบบใหม่ๆ ขึ้น
7. คลายเครียดได้สำหรับผู้ที่ใช้ที่ต้องการหาเพื่อนคุยเล่นสนุกๆ
8. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีจากเพื่อนสู่เพื่อนได้

ผลกระทบของเครือข่ายสังคมออนไลน์

เมื่อมีประโยชน์ก็ย่อมต้องมีโทษ เมื่อสังคมออนไลน์เป็นสังคมขนาดใหญ่และ มีความหลากหลายของผู้ใช้งาน ซึ่งแต่ละบุคคลมีความสามารถในการกลั่นกรองหรือแยกแยะความต้องการ แตกต่างกัน เครือข่ายสังคมออนไลน์จึงมีผลกระทบดังนี้

1. การเผยแพร่ข้อมูล เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของบุคคล สถาบัน หรือก่อความไม่สงบ โดยขณะนี้ มีภัยจากเครือข่ายสังคมออนไลน์รูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า Impersonation หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้น จากการที่มิจฉาชีพสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ปลอมเพื่อหลอกลวงให้ผู้อื่นเชื่อว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์ ดังกล่าวเป็นของผู้นั้นจริง โดยผู้ที่ทำการลอกเลียนแบบเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น จะพยายามสร้าง เครือข่ายสังคมออนไลน์ให้มีรูปลักษณะคล้ายกับของผู้ที่ถูกทำ Impersonation ส่งผลให้ผู้ใช้บริการคนอื่น เข้าใจผิดว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้ที่ถูกทำ ซึ่งอาจส่งกระทบในทางลบทั้งในโลกออนไลน์และ ในชีวิตประจำวัน (เตือนภัยเฟซบุ๊กปลอม, 2554)
 2. การแชร์ข่าวมั่ว ทำให้บุคคลอื่นหรือตนเองได้รับผลกระทบหรือเกิดการเข้าใจผิด เช่น พริตตี้ และนางแบบสาวถูกนำภาพไปใช้ประกอบในข่าวพริตตี้สาวคิดสั้นกระโดดตึกหวังฆ่าตัวตายจนสร้างความเข้าใจผิดและสร้างความเสื่อมเสียต่อตนเองและครอบครัว (พริตตี้สาวโนเกียร์, 2558)
- ข่าวผู้บริหารบริษัทวีซีของหนึ่งและพีธีกรรายการหนึ่ง ได้โพสต์ข้อความเกี่ยวกับโครงการจำหน่ายข้าว ว่ามีข้าวเน่า และสารปนเปื้อนจนเกิดความเสียหายในวงกว้าง ก่อนที่เจ้าตัวจะได้ออกมาชี้แจงภายหลังว่า

ข้อความดังกล่าวเป็นเพียงการส่งต่อเมลไม่ใช่ข้อมูลจริง และขอโทษกับสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น (แหลมทอง, 2556)

คดีวิบัติโศกภาพเหตุการณ์ในต่างประเทศ อ้างว่าตำรวจได้วิสามัญฆาตกรรมหญิงสาวชาวจีน หลังขับรถฝ่าไฟแดง ซึ่งหลังจากที่มีการเผยแพร่คลิปออกไป ทำให้เกิดการวิจารณ์ไปต่างๆ นานา ผู้คนบางส่วนบอกว่า ถือเป็นอุทธานรณสำหรับผู้ที่ไมเคารพกฎหมายบ้านเมือง ขณะที่อีกส่วนวิจารณ์ถึงการบังคับใช้กฎหมายในต่างประเทศ ที่มีความรุนแรงและเฉียบขาด อย่างไรก็ตาม บางรายได้แสดงความคิดเห็นว่า ไม่น่าเป็นไปได้ที่ถึงกับต้องวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งแท้จริงแล้วหญิงสาวคนดังกล่าวคลุ้มคลั่งถือมีดแกว่งไปมา อยู่กลางถนน บริเวณหน้าร้านอาหารแห่งหนึ่งในนครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย เจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 นาย พร้อมปืนไฟฟ้า ได้เข้ามาควบคุมเหตุ โดยตำรวจนายหนึ่งเกลี้ยกล่อมให้หญิงสาววางมีดลงอยู่หลายครั้ง แต่หญิงสาวยังมีท่าทีขัดขืนไม่ยินยอม จึงส่งสัญญาณให้ตำรวจอีก 2 นายที่เตรียมพร้อมอยู่ก่อนหน้านี้ ใช้ปืนไฟฟ้าเข้าระงับเหตุการณ์ ท่ามกลางผู้คนที่มามุงดู หญิงสาวล้มหายหลังบนฟุตบาท ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย เจ้าหน้าที่ได้นำตัวส่งโรงพยาบาล เพื่อตรวจหาอาการทางจิตประสาทต่อไป (แชร์มั่ว!, 2560)

3. ความขัดแย้งบนโลกออนไลน์ สื่อโลกความเป็นจริง ผลการวิจัยหัวข้อ “เหวี่ยง’ และ ‘วิน’ ออนไลน์ ...ความขัดแย้งและการวิวาทในสื่อสังคมของวัยรุ่น” ของ ผศ.ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ความขัดแย้งในกลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่เป็นประเด็นเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนและคนรัก การแข่งขันในการเรียน และสถานภาพทางสังคม “การที่ไม่มีความอดทน หรือมีตัวตนชัดเจนในโลกออนไลน์ ทำให้คนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดง ‘ความแรง’ ออกมาในสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมวัยรุ่นสมัยนี้ที่มีการสื่อสารหวนขึ้น ส้นขึ้น แร่งขึ้น หรือวัฒนธรรมแบบสามคำสี่พยางค์ อย่างเวลาที่เรารู้สึกหงุดหงิด จะมีความแรงอยู่ด้วย ซึ่งจะนำไปสู่การวิวาทง่ายขึ้น” ผศ.ดร. ภูเบศร์ กล่าวและว่า การทะเลาะวิวาท ในสังคมออนไลน์มีหลายกรณี เช่น “ทะเลาะในเฟซบุ๊กแล้วไปต่อในไลน์ หรือ ทะเลาะในไลน์แล้วไปต่อในต่อในเฟซบุ๊ก แล้วออกมาเคลียร์กันตัวต่อตัว” จากความรุนแรงทางความสัมพันธ์ในการสื่อสาร กลายเป็นความรุนแรงทางกายภาพ (สื่อออนไลน์ประโยชน์เยอะ, 2559)

4. การกลั่นแกล้งทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ การกลั่นแกล้งทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ กำลังเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างมากในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยการกลั่นแกล้งทางเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น อาจเกิดขึ้นได้จากทั้งความตั้งใจและไม่ตั้งใจ หรือการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น กรณีของชายคนหนึ่ง ที่สวมรองเท้าขาดขึ้นรถไฟฟ้า BTS แล้วถูกถ่ายรูปรูปมาโพสต์ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยผู้โพสต์ได้กล่าวว่า

ชายคนนั้นชื่อนกกลิ้งไว้แอบถ่ายได้กระป๋อง จากโพสต์ดังกล่าว ทำให้มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชายคนนั้นในแง่ลบ และมีการส่งต่อข้อมูลเป็นจำนวนมาก โดยที่ยังไม่รู้ว่าเป็นความจริงคืออะไร ส่งผลให้ชายคนดังกล่าวถูกไล่ออกจากงาน และถูกสังคมประณามจนไม่กล้าออกไปสู่หน้าใคร ภายหลังได้มีการออกมาเปิดเผยว่า ชายคนดังกล่าวไม่ได้มีกล้องซ่อนในรองเท้าตามโพสต์ที่ถูกกล่าวร้ายแต่อย่างใด รูที่อยู่บนรองเท้าเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุในการทำงาน จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดเป็นกระแสในสังคมว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างไ้ยังคิด ได้ทำลายชีวิตของชายคนนี้ได้เลย จนมีคำพูดหนึ่งที่ว่า “โซเชียลมีเดีย คือเครื่องมือใช้ฆ่าคนทางอ้อม” (กล่าวหาม้วนั่ม, 2557, จิตต์สุภา ฉิน, 2557, Navarro et al., 2015: 15-36.)

ข้อควรปฏิบัติและควรระวังในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์

ในโลกของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ก็ไม่ต่างจากโลกความเป็นจริง ที่มีทั้งคนดีและคนร้าย ตัวจริงและตัวปลอมปะปนกันไปหมด แต่ที่น่ากังวลกว่าโลกความเป็นจริง คือ เรื่องราวบนเครือข่ายสังคมออนไลน์แพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็ว บางคนใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือไม่คิดถึงผลกระทบที่จะตามมา อาจสร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น และมีการส่งต่อให้เพื่อนๆ ซึ่งเรื่องนั้นไม่ใช่ความจริง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อเป็นผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ควรปฏิบัติและควรระวังในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ดังนี้ (ITINFO@TLAA, 2556)

1. พึงตระหนักเสมอว่าการโพสต์ข้อความ หรือแสดงความคิดเห็นให้เผยแพร่บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นข้อความที่สามารถเข้าถึงได้โดยสาธารณะ ดังนั้นผู้เผยแพร่ต้องรับผิดชอบ ทั้งด้านสังคม และกฎหมาย
2. อย่าเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป บนสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงข้อมูลทางการเงิน เพราะการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป ภัยร้ายก็จะเข้าใกล้ตัวเรามากขึ้นเท่านั้น การระบุ วัน เดือน ปีเกิด จะทำให้มีคนฉวยชีพทราบถึงอายุ หากเป็นเด็ก หรือวัยรุ่น จะยังเป็นเป้าหมายเพราะล่อลวงได้ง่าย
3. ไม่ควรโพสต์ข้อความ ที่ชี้ชวนให้คนอื่นรู้ความเคลื่อนไหวส่วนตัวของเราตลอด เช่น บอกสถานะว่าไม่อยู่บ้าน หรือเดินทางไปไหน ขับรถอะไร ซึ่งทำให้ผู้ไม่หวังดีวางแผนมาทำร้าย หรือวางแผนขโมยทรัพย์สินเราได้
4. ใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการโพสต์ หรือ เผยแพร่ ส่งต่อ ข้อความ รูปภาพ วิดีโอที่อาจทำให้ผู้อื่นเสียหาย เช่น ภาพหลุด คลิปหลุด หรือ โพสต์รูปภาพที่สื่อถึงอบายมุขต่างๆ และไม่ควรใช้ถ้อยคำ

หายาบาย ถ้อยคำลามก อนาจาร ดูหมิ่น ส่อเสียด เสียดสี ให้ร้ายผู้อื่นในทางเสียหาย หรือสร้าง ความแตกแยกในสังคม

5. พึงระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไว้ใจหรือเชื่อใจคน ที่รู้จักผ่านอินเทอร์เน็ต ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ส่วนตัว เช่น ชื่อ อีเมล หมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่ หรือชื่อสถานศึกษา เพราะอาจถูกหลอกลวง หรือล่อลวงไปทำ อันตรายได้

6. ให้ระมัดระวังการเช็คอิน (Check-in) ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้กล้องโทรศัพท์ ถ่ายภาพ ระบุพิกัด และเวลา เพราะภาพทุกภาพ การโพสต์ทุกอย่างจะอยู่ในอินเทอร์เน็ต ไม่มีวันถูกลบอย่าง แท้จริง

สรุป

สังคมปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ ซึ่งมีทั้งที่เป็นความจริงและไม่เป็นความจริง การเลือกรับข้อมูลจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการคัดเลือกพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตาม ความต้องการและเป็นข้อเท็จจริงมากที่สุด รวมถึงช่องทางการรับข่าวสารหรือการติดต่อสื่อสารก็มี เพิ่มขึ้น โดยช่องทางการได้รับความนิยมนมากในปัจจุบันก็คือเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้ขยายวงกว้าง อย่างรวดเร็วและแพร่หลาย ในปัจจุบันไม่มีใครที่ไม่รู้จักกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยเครือข่ายสังคม ออนไลน์ที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เฟสบุ๊ก (Facebook), ไลน์ (Line), อินสตาแกรม (Instagram) เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์เหล่านี้ใช้ในการติดต่อสื่อสาร หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้ สะดวกรวดเร็วและง่ายในการเข้าถึง อีกทั้งยังทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจ คล้ายกันไว้ด้วยกัน เมื่อกล่าวถึงประโยชน์แล้วเครือข่ายสังคมออนไลน์ยังมีข้อเสียหรือผลกระทบด้วยเช่นกัน หากใช้ไม่ถูกวิธี ไม่ผ่านการกลั่นกรอง ก็จะทำให้ส่งผลกระทบต่อตนเองหรือผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย ก็เป็นได้ ซึ่งเราจะเห็นได้จากข่าวต่างๆ ในปัจจุบัน บางคนเจอผลกระทบมากมาย ถึงขั้นคิดฆ่าตัวตาย ดังนั้น ผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ทุกคนต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเหรียญยังมีสองด้านเช่นเดียวกันกับเครือข่าย สังคมออนไลน์ที่มีทั้งข้อดีและข้อเสียเช่นกัน ผู้ใช้ควรใช้อย่างมีสติ มีวิจารณญาณและไม่ควรเผยแพร่ข้อมูล ส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เรียกได้ว่าเป็นที่สาธารณะให้บุคคลอื่น ที่บางครั้งเราไม่รู้จักตัวตน ที่แท้จริงของเขาด้วยซ้ำ ซึ่งหากเราใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างไม่ระมัดระวังไม่มีวิจารณญาณในการรับ ข้อมูลข่าวสารอาจส่งผลให้เกิดผิดพลาดอย่างมหาศาลทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้

เอกสารอ้างอิง

- กล่าวหาหมั่นมึน เตรียมถูกฟ้องจากโพสต์. (2557). สืบค้น 17 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9570000147892>
- กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. (2559). สถิติ *Digital, Social, และ Mobile Media ของประเทศไทยปี 2016*. สืบค้น 12 มิถุนายน 2560, จาก <http://www.tcsd.in.th/สถิติ-digital-social-และ- mobile- media-ของประเทศไทย/>
- ข้อควรปฏิบัติและควรระวังในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network). (2556, กรกฎาคม – กันยายน). *วารสารประกันชีวิต*. 33(139), 28-29.
- จิตต์สุภา จีน. (2557). โซเชียลมีเดีย เครื่องมือใช้ฆ่าคนทางอ้อม. สืบค้น 17 สิงหาคม 2560, จาก https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNNU1qZzVNRFUyT0E9PQ
==
- แหม่มว! โซเชียลอ้างสาวจีนขับรถฝ่าไฟแดง ชัดขึ้น ตร. ถูกยิงตายคาที่ เช็กแล้วไม่จริง. (2560). สืบค้น 18 กรกฎาคม 2560, จาก <https://www.thairath.co.th/content/889572>
- เตือนภัยเฟกบุ๊กปลอมระบาด แฮกอ้างชื่อเหยื่อป่วนโลกออนไลน์. (2554). สืบค้น 18 กรกฎาคม 2560, จาก <https://www.thairath.co.th/content/192179>
- พงษ์พิพัฒน์ สายทอง. (2557). สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนการสอน. สืบค้น 23 มิถุนายน 2560, จาก <http://smforedu.blogspot.com/2014/02/blog-post.html#!/>
- พริตตี้สาวโนเกียร์ แมกซิมร้องสื่อ ถูกนำรูปไปแหม่มวๆ กล่าวหาเป็นสาวโดดตึก. (2558). สืบค้น 18 กรกฎาคม 2560, จาก <http://entertain.teenee.com/thaistar/139823.html>
- พิชิต วิจิตรบุญยรักษ์. (2554, ตุลาคม – ธันวาคม). สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต. *วารสารนักบริหาร*. 31(4),: 99-103
- เฟบุเรวี26. (2559). สื่อออนไลน์ประโยชน์เยอะแต่ภัยร้ายก็ไม่น้อย. สืบค้น 16 กรกฎาคม 2560, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/februarynews/2016/07/22/entry-1>
- ภาณุวัฒน์ กองราช. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย: กรณีศึกษา Facebook (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิชัย เทียนถาวร. (2559). สังคมกัมพูชา. สืบค้น 18 มิถุนายน 2560, จาก <https://www.matichon.co.th/news/147645>

- เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ. (2552). เครือข่ายสังคม (Social Network) กรณีศึกษา: ยูทูบ (Youtube) วิดีโอออนไลน์สื่อเพื่อสร้างสรรค์หรือเพื่อทำลายล้าง???. สืบค้น 18 มิถุนายน 2560, จาก <http://www.krukad.com/drupal/node/314>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2559). ผลสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในไทยปี 58 เผยคนไทยออนไลน์ผ่านมือถือทุกช่วงเวลา. สืบค้น 24 มิถุนายน 2560, จาก <https://www.it24hrs.com/2015/Thailand-internet-user-profile-2015-2558/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). สรุปผลที่สำคัญสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์.
- แสงเดือน ผ่องพฒ. (2556). สื่อสังคมออนไลน์ : แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้. สืบค้น 18 กรกฎาคม 2560, จาก http://library.senate.go.th/document/Ext6685/6685991_0004.PDF
- แหลมทอง. (2556). ICT เตือนชาวเน็ต ระวังอย่าแชร์มั่ว เหตุเสี่ยงผิดกฎหมาย. สืบค้น 18 กรกฎาคม 2560, จาก <https://news.mthai.com/general-news/580723.html>
- อรันัน คำภา. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2560, จาก <https://oranankph.wordpress.com/2013/01/20/เครือข่ายสังคมออนไลน์/>
- ไอที 24 ชั่วโมง. (2559). ETDA เผยผลสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตคนไทย ปี 2559 Thailand Internet User Profile 2016. สืบค้น 23 มิถุนายน 2560, จาก <https://www.it24hrs.com/2016/etda-thailand-internet-user-profile-2016>
- Navarro, Raúl et al. (2015, March) "The Impact of Cyberbullying and Social Bullying on Optimism". *Applied Research in Quality of Life*. 10(1), 15-36.
- We are social. (2016). *Digital in 2016*. Retrieved July 10, 2017, from <https://wearesocial.com/uk/special-reports/digital-in-2016>
- Williamson, A. (2013). *Social Media Guidelines for Parliaments*. Retrieved June 23, 2017, from <http://www.ipu.org/PDF/publications/SMG2013EN.pdf>

การจัดเตรียมต้นฉบับ

1. เป็นต้นฉบับที่ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาก่อน
2. ต้นฉบับควรมีความยาวไม่น้อยกว่า 10 หน้ากระดาษ A4
3. ภาษา สามารถใช้ได้ 2 ภาษา คือ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
4. พิมพ์ด้วย Microsoft Word ใช้ตัวอักษร Cordia New ขนาด 14
5. แจ้งรายละเอียดของ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน ตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อหน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ และอีเมลติดต่ออย่างครบถ้วนและถูกต้อง โดยจัดพิมพ์แยกแผ่นจากส่วนเนื้อหา
6. รายละเอียดของต้นฉบับที่เป็นบทความ
 - บทคัดย่อ (Abstract) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาก่อนส่งมายังกองบรรณาธิการ
 - คำสำคัญ (Key words) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่ควรเกินอย่างละ 5 คำ
 - บทนำ
 - เนื้อหา
 - บทสรุป
 - บรรณานุกรม
7. รายละเอียดของต้นฉบับที่เป็นบทความวิจัย
 - บทคัดย่อ (Abstract) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาก่อนส่งมายังกองบรรณาธิการ
 - คำสำคัญ (Key words) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่ควรเกินอย่างละ 5 คำ
 - บทนำ ประกอบด้วยความเป็นมา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
 - วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตของการวิจัย แผนงานและระยะเวลาทำการวิจัย
 - นิยามศัพท์เฉพาะ
 - เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ
 - การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้
 - ผลการวิจัย และการอภิปรายผล
 - ข้อเสนอแนะจากการวิจัย
 - ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - กิตติกรรมประกาศ
 - บรรณานุกรม
8. การเขียนบรรณานุกรมและการอ้างอิงทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบดังต่อไปนี้
 - การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา
 -

การเขียนอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาในรูปแบบ APA Style ใช้ระบบ นาม-ปี ให้ข้อมูลผู้แต่ง ปีพิมพ์ และเลขหน้าที่ข้อความอ้างอิง

(ผู้แต่ง, ปีพิมพ์, เลขหน้า)

ตัวอย่าง

(จินตนา ลากเจริญ, 2550, น. 200-205)

(Walker & Allen, 2004, pp. 498-499)

กรณีที่ไม่ปรากฏเลขหน้าให้ลงแค่ชื่อผู้แต่งกับปีพิมพ์

(จินตนา ลากเจริญ, 2550)

- การเขียนบรรณานุกรม

ให้เรียงลำดับเอกสารภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยภาษาอังกฤษ โดยมีรูปแบบการเขียนดังต่อไปนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง.(ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์ถ้ามี). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์

ตัวอย่าง

บุญธรรม กิจปรีดาปริสุทธิ. (2553). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 7).

กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์การพิมพ์.

Benjamin, S. B. (1976). *Human characteristics and school learning*. New York : McGraw-Hill.

วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.(ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

สิริมา กิจวัฒน์ชัย. (2554).การพัฒนาสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชา MTH 353 : เทคนิคทางปรสิตวิทยาทางการแพทย์.

วารสารพัฒนาการเรียนการสอนมหาวิทยาลัยรังสิต, 5(1), 29-39.

Showalter, D. A. (2012). Formation of breastfeeding attitudes among nursing students. *Clinical Lactation*, 3(2), 69-74.

หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, น. หรือ p. เลขหน้า.

ตัวอย่าง

คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2538, 19 สิงหาคม). ขอยสวณพลู. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. น.12-13.

Bright future seen for computer industry . (2001, June 25). *Bangkok Post*. p. 5.

หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่องที่แปล [ชื่อต้นฉบับ] (ชื่อผู้แปล, ผู้แปล). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์

ตัวอย่าง

บริกแฮม, อี. เอฟ., และฮุสตัน, เจ. เอฟ. (2544). *การจัดการการเงิน* [Fundamentals of financial management] (เจริญรัก
จำปาเงิน, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพมหานคร: บุ๊คเน็ต.

วิทยานิพนธ์

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ Doctoral dissertation หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต หรือ master's thesis). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วีระ อำนวยพร.(2545) *อิทธิพลของเจ้าغلบที่มีต่อคุณสมบัติทางกลของอิฐ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) ปทุมธานี :
มหาวิทยาลัยรังสิต.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก <http://www.xxxxxxxx>

ตัวอย่าง

จิรา เจียรศิริสิน. (2556). ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของไทยในอาเซียน. สืบค้น 21 มกราคม, 2558,
จาก <http://bts.dft.go.th/btsc/files/Bor>

บงการ หอมนาน. (2551). เทคโนโลยีกับการควบคุมด้วยตรรกะฟัซซี่ ตามขั้นตอน และฟังก์ชันสมาชิก. ไมโครคอมพิวเตอร์,
26(271), 153-156. สืบค้น 22 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.dpu.ac.th/laic/page.php?id=5753>

สงบ ลักษณะ. (2544). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เสริมสร้างหรือทำลายการศึกษา. สืบค้น 12 มิถุนายน, 2560,
จาก http://www.moe.go.th/main2/article/child_center.htm

Boonbluk, T., Rungrodsuwan, S., & Boonklea,W.(2015). Prepartion of learning management for teachers and administrator
for Asian Community : case study Wiang Pan School in Chiangrai Province. Retrieved May 19, 2013, from
http://www.mfu.ac.th/school/liberalarts_new/wp-